

הזאה על המשקוף והמזוזות

הרב אבישי נתן מייטליס שליט"א

המשנה בפסחים בדף צו. מנתה את ההבדלים בין פסח מצרים לבין פסח לדורות. מעצם עריכת ההשוואה נראה, שהבינו שמהות קרבן הפסח שווה בין פסח מצרים לבין פסח דורות, על כל מרכיבי והליכי הקרבת קרבן.

המשנה מנתה את ההבדלים הבאים שהיו יחודיים לפסח מצרים: לקיחתו בעשור לחודש. שהיזו את דמו עם אגודת אזוב. הזאת הדם על המשקוף והמזוזות. אכילת הפסח במצרים בחיפזון. אין איסור אכילת חמץ בפסח מצרים מעבר ללילה זה (הצ"ח סבר שנסר לאכול חמץ ביום יד ובליל טו). והנה התוספתא פ"ח ה"ז מנתה הבדלים נוספים בין הפסחים, שאין חיוב כרת על ביטול פסח מצרים, וכי שה תמים בפסח זה היה רק בחוסר אבר ולא ככל פסח שבכל תבלול עין נפסל. במצרים הותר להקריב אתנן זונה ומחיר כלב שכן לא מובא לפני בית ה' אלוקך. בפסח מצרים היו מחויבים להזמין את השכן הקרוב אליו בדווקא. כל אחד שחט את הפסח בביתו במצרים ובפסח דורות עלו לבית המקדש בכדי להקריבו. במצרים היתה הלינה בבית שאכלו בדווקא ולא יצא איש ממקומו, ולדורות הלינה נעשית בירושלים. ור' אליעזר בן יעקב הוסיף שמילת עבדיו מעכבת רק בפסח מצרים. וצ"ב, מדוע המשנה לא מנתה ופרטה את יתר ההבדלים.

הגמ' בפסחים שם בדף צו. ציינה שבפסח מצרים היו ג' מזבחות, המשקוף והמזוזות. רש"י שם בד"ה 'שלשה מזבחות' באר: 'להזאת הדם, אבל להקטרת אימורין לא היה שם מזבח'. כלומר, ההזאה נעשתה ממש על המזבח ככל הקרבנות.

במדרש שמות רבה בפרשת בא פרשה יז איתא שהיה בהזאת דם הזו כקרבן לפני ה' וככפרה: 'מה ראה הקדוש ברוך הוא להגן עליהם בדם, כדי לזכור להם דם מילת אברהם, ובב' דמים ניצולו ישראל ממצרים בדם פסח ובדם מילה, שנא' ואומר לך בדמך חיי ואומר לך בדמך חיי, בדם פסח ובדם מילה. והגעתם אל המשקוף, בזכות אברהם, ואל שתי המזוזות, בזכות יצחק ויעקב, ובזכותם ראה את הדם ולא יתן המשחית'.

מאיך נאמר שלא היו לישראל מעלה ומצוה בהיותם שקועים במ"ט שערי טומאה, ובחסידי השם נתן להם מצוות הפסח והמילה לזכותם, כפי שהביא הכלי יקר שמות יב, ב: 'מצוה בעידנא דעסיק בה מגינא ומצללא, וכאן היו צריכין גם כן הצלה שלא ליתן המשחית לבוא אל בתיהם, על כן היו צריכין לדם פסח ומילה להתעסק בהם לבטל אמונת מזל טלה'. נראה שהזאת הדם היתה כמצוה שנועדה לזכות את ישראל במעלה, ולא כדיני קרבנות.

ועוד, במכילתא בפרשת בא, מסכתא דפסחא פרשה ו איתא שחוץ מההזאה על הפתח שבו אכלו, היו צריכים גם להזות על פתח שבו ישנו: 'על הבתים אשר יאכלו אותו בהם. אין לי אלא על הבתים אשר יאכלו אותו בהם בתים שהיו ישנים בהם מנין ת"ל על הבתים אשר אתם שם מכל מקום'. והדברים טעונים ביאור, שכן אם חיוב ההזאה הינו מדיני הקרבנות, למה לי להזות שוב על מקום שישנים שם. ופשוט, שנועדה הזאה זו ליתן סימן והיכר למשחית, ולא מדיני הקרבנות.

החת"ס בפסחים בדף צו. ציין שלא היה לפסח מצרים דין של קרבן ציבור שכן לא הקטירו ממנו אימורים, ולא זרקו מדמו על מזבח. הרי שסבר שלא היה לפסח מצרים דין קרבן.

בפירוש הריב"א על התורה בשמות שם יב, ז איתא: 'ולקחו מן הדם ונתנו על שתי המזוזות ועל המשקוף. כאן הקדים מזוזות למשקוף ולמטה כשאמר משה מצות פסח לישראל שנה לשונו מלשון הקדוש ברוך הוא והקדים משקוף למזוזות. שאמר בלבו אם אקדים להם לישראל מזוזות למשקוף כדרך שעשה הקדוש ברוך הוא יבאו לטעות כי יאמרו דוקא כשמזה תחלה על המזוזות, אז צריך להזות עוד על המשקוף. אבל הזה תחלה קודם על המשקוף, שוב אינו צריך להזות על המזוזות, כי א"א להזאת המשקוף שלא תהא נתזת על המזוזות. לפיכך הקדים להם משקוף למזוזות לומר, אף אם הזה תחלה על המשקוף צריך להזות עוד על המזוזות, כך שמעתי בשם הר"ר יוסף מפר"ש'.

הגר"ז בהגדת לבית לוי עמו' קלו הקשה על ההו"א הזאת שסברו שאם זרקו מכבר על המשקוף ונטף על המזוזות יצרו יד"ח זריקה על המזוזות ולא צריכים להזאה נוספת על המזוזות. שכן לאחר שנעשה מצוותן ונזרקו, אין בו עוד מעלה ומצווה ומועלין בו. כלומר, לאחר שזרק על המשקוף אין מעלה ומשמעות לדם שזב על המזוזות. וכיצד סברו שעלתה להם הזאה זו ופוטרת מלהזות שוב על המזוזות ישירות.

ויישב עפ"י שאמר הגר"ח על הפסוק והיה הדם לכם לאות על הבתים אשר אתם שם, שהיה קיום מצוה בכך שהדם ישאר על הבתים לאות, וכי זו היתה מצוה שישאר הדם על המשקוף והמזוזות.

אמור מעתה, שרק בזריקה שעניינה הוא במעשה הזריקה כשלעצמו, לאחר שנזרק והתקיים מצוותו אין עוד מעלה בדם שאח"כ זב. ברם כיון שהמצווה היתה בעצם המצאות הדם על המשקוף והמזוזות, כל זמן שהדם נמצא שם הוי מצווה, ואזי כשזב הדם מהמשקוף על המזוזות הינו בעת מצוותו, ושפיר סברו שדי בדם זה בכדי לקיים מצוות דם על המזוזות, ולמה לי להזות שוב. וע"כ הקדים משה בדבריו את המשקוף תחילה להורות, שאף אם זרק על המשקוף וניתז זב על המזוזות, יש לזרוק על המזוזות בפני עצמם.

נמצא, שהזאת הדם היתה אומנם ככל הקרבנות, ואף שיש בה חיוב להיות על המשקוף והמזוזות באופן מציאותי, מ"מ נדרש היה להזות שוב על המזוזות מדין הזאה ככל הקרבנות. ולפי"ז היה עניין שישאר הדם על המשקוף והמזוזות בכדי שיהא סימן למשחית, חוץ מעצם חובת הקרבן ואופן עשייתו.

כן הבין האבן עזרא בשמות יב, ז בביאור חיוב הזאה זה: 'רק הטעם להיות הדם על המשקוף, להיות כופר בעד כל האוכל בבית, ויהיה סימן למשחית שיראנו'. ושפיר מובן מדוע חייבנו להזות ולסמן גם את הבתים שישנו בהם, אף שמדיני הזאה על קרבן כבר יצא יד"ח בהזאה על ביתו שאכל שם.

מכילתא בפרשת בא, מסכתא דפסחא פרשה ו איתא: 'ונתנו על שתי המזוזות ועל המשקוף. שומע אני אם הקדים זה לזה לא יצא, ת"ל והגעתם אל המשקוף ואל שתי המזוזות. הא אם הקדים זה לזה, יצא. נמצינו למדין ששלשה מזבחות היו לאבותינו במצרים המשקוף ושתי המזוזות. ר' ישמעאל אומר ארבע' היו הסף והמשקוף ושתי המזוזות'. והדברים טעונים באור, כפי שתמה המרכבת המשנה מכבר, הכיצד שמענו מכך שיוצא יד"ח אם הקדים זה לזה את דין ג' מזבחות.

ויישב המרכבת משנה שם בהקדם דין הגמ' בזבחים בדף לג שכל הניתנים על המזבח, אם נתן במתנה אחת – כיפר ועלתה לו. וא"כ למה היה צריך לדרשה ולרבות שאם הקדים זה לזה יצא יד"ח, פשיטא הוא. רק משום שהיו ג' מזבחות שם, וכל מזבח הינו חיוב בפנ"ע, לכך סברו שאם הקדים שלא כדין והיזה אחד קודם, הוי כמו להקריב על מזבח אחר, שוודאי מעכב. קמ"ל שאפ"ה, יוצא יד"ח הזאה.

למדנו מכך שזריקת הדם על המשקוף והמזוזות הוי כזריקת הדם ממש על המזבח, וככל הקרבנות ולא רק כסימן היכר למשחית.

ניתן לומר לפי"ז, שהמשנה מנתה רק את ההבדלים שהינם מדיני הקרבת הקרבן, ולא את יתר ההבדלים שאינם מדיני הקרבן, אלא מדין היחודי של הפסח במצרים.